

Основни аспекти на икономическата психология

Икономическата психология е дял в психологията, който изучава психическите особености на субекта на икономическата дейност, формите на психическо отражение на икономическите явления в съзнанието на индивидите, групите, народите, а така също и икономическото им поведение. Икономическата психология представлява междудисциплинарно знание за човека и човешките отношения, които се установяват в процеса на икономическата дейност, използва теоретичните отношения и методи от различни отрасли на психологията и икономическите дисциплини, а така също социологията, антропологията, невробиологията и др., като изучава аспектите на икономическото поведение, икономическата дейност на индивидите. Икономическата психология се различава от икономическите науки с това, че предмет на нейното изследване са преди всичко хората, участващи в икономическите процеси.

Зараждане и източници на икономическата психология

Терминът „икономическа психология“ е за първи път използван от френския психолог Габриел Тард. Според определението на Г. Тард, икономическата психология се съотнася с психологическите основи на икономиката, с психологическите положения, на които се основава икономическата теория. Той поставя основата на „социално-ориентираната психология на икономическия живот“, което от методологическа гледна точка съответства на утвърденото понастоящем понятие „икономическа психология“.

Немският психолог Х. Мюнстерберг, който е и основател на психотехниката, се е занимавал емпирично, като осъществява редица изследвания в областта на труда и рекламата. Характерна особеност на неговия научен подход е насочеността преди всичко към сферата на микроикономическите отношения, като се изследват въпросите за монотонността на труда, неговата организация, степен на справедливост за получаваното заплащане.

Източници за историята на икономическата психология могат да бъдат намерени в трудовете на такива икономисти, като А. Смит, Дж. Бентам и др. Адам Смит поставя основите на теоретическите представи за „икономическия човек“ като егоистичен, рационален и склонен към лъжа индивид. Дж. Бентам пък формулира принципа за максимизиране на удоволствията и минимизиране на страданията като основен закон

на човешкото поведение. В утилитаризма и прагматизма подбудите, мотивите на „икономическия човек“ се образуват от два основни компонента –наслада и страдание, не се свеждат до чисто парично натрупване и често са основани на алтруизма, страстите, любовта(Дж. Бентам).

Представите за психическите особености на „икономическия човек“ са еволюирали по няколко направления. В най-известните от тях личността и подбудите на субекта на икономическата дейност се свързват с „егоизъм“ и „лични интереси“(Т. Хобс, К. Хелвеций, Р. Камбърленд, Б. Мандевил и др.).

Принципът на полезността и изгодата като основа на икономическите мотиви на личността у Дж. Дюи се допълва от цялостното разбиране на човека като единство на биологичното и социалното. Мотивиращата нагласа се разглежда от тях като личностен компонент на дейността, свързан с традициите, обичаите на обществото. Обичаите, правилата на поведение и привичките, нормите като характеристики на субективния свят на „икономическия човек“ се разкриват в концепциите на Т. Уеблър като индивидуално-личностни и културно-исторически източници на макроикономическото поведение, в резултат на което в структурата на икономическите подбуди са въведени ирационални, безполезни стремежи.

Джордж Катън е първият психолог, който съсредоточава вниманието си върху психологическите проблеми на макроикономическо ниво. Той въвежда такива понятия, като „отношение към нещо“, „настроение“, „очакване“. Смята се за бащата на икономическата психология. Пръв започва да прилага систематично психологическата теория и методите за изследване на икономическите проблеми. Така пръв формулира една от базовите идеи на икономическата психология, а именно –покупката зависи не само от способностите(икономическите възможности) да се осъществи покупка, но и от желанието тя да бъде направена(психологическите нагласи). В книгата му „Психологическа икономика“ са описани неговите теоретични представи за съотношението психология и икономика. Основната задача при използването на психологията за икономическите изследвания се състои според него в разкриването и анализа на вътрешните тенденции, залегнали в основата на икономическите процеси. Икономиката без психологията не може успешно да изследва най-важните икономически процеси, така както и психологията без икономиката няма възможност да изследва най-важните аспекти на човешкото поведение. Прецизното проучване и

определяне на мястото на психологията и бизнеса в голяма степен можем да илюстрираме с твърденията и вижданията на Джордж Катън, а именно, че икономиката без психологията не може успешно да изследва най-важните икономически процеси, така също както и психологията без икономиката няма възможност да изследва най-важните аспекти на човешкото поведение.

Социално-историческата насоченост на изследванията на субекта на икономическата дейност се анализират от неговата зависимост от социалния слой, група, народ в тяхното историческо развитие (А. Вагнер, Л. Гумилъв и др.). Друго направление на изследванията на „икономическия човек“⁶² е разкриване на морално-ценностните аспекти на неговото съзнание. В съвременните разработки предмет на изучаване е етиката на предприемачеството, етичните аспекти на собствеността (А. Риан, Д. Холуел). От средата на XX в. собствено психологическо направление на изследване на „икономическия човек“⁶² придобива особено развитие в резултат на работите на К. Уарнърд, П. Уебли, Дж. Катън, О. Денейка, А. Китов, С. Малахов и др.).

Икономическият субект е елемент на социално-икономическата и природна среда, и е способен на налични възможности, като така става единственият инициатор на трансформация на окръжаващата среда в посока на своите прогнозируеми потребности. Икономическите субекти са преди всичко интегрални образувания. В икономиката се удовлетворяват потребностите не само на икономическите субекти, при това количеството на последните не е тъждествено на количеството на населението на Земята.

Същност на икономическата психология

Икономиката и психологията са два отрасъла на знанието, които изучават един и същи общ за двете науки обект – човека. Икономическата психология разкрива процеса на познание на икономическата реалност, който включва следните взаимно свързани аспекти на изучаване: подбуди или мотиви на дейността на икономическия човек; икономическото съзнание на личността, което се формира на основата на преживяванията и натрупания опит; несъзнателното начало на психиката на индивида, взаимовръзката с емоциите; икономическото поведение, активните волеви действия, променящи окръжаващата среда.

Подходът на икономиката към психологията е утилитарен и се определя от това, че психологията може да даде полезното за повишаването на успешността на икономическата дейност. Подходът на психологията към икономиката е хуманистичен – интересува се какъв е човекът в рамките на пазарната дейност, какво чувства, какви са неговите преживявания при осъществяването на тази дейност.

Съвременната икономическа психология е един от най-активно развиващите се отрасли на психологията, тя е чувствителна към новите идеи, нови интерпретации, схеми и концепции. Икономистите определят икономическата психология като научно направление, което включва изучаване на мотивите на икономическото поведение на човека или групите, икономическото съзнание, рационалното начало в икономическото поведение и ролята на несъзнателното.

Във връзка със застаряването на населението се извеждат стратегически политики и проекти към инвестиране в подкрепа на хора в напреднала възраст с различни форми на ръководене при тези възрастови групи. Стратегии и политики са насочени към регулация пазара на труда, ниво на заетост в по-напреднали възрастови групи, осигурени форми на професионално развитие и кариера при застаряващите лица, изучаване и преодоляване на проблемите на ейджизма и геронтокрацията. На редица форуми се изтъква, че е необходимо разработването на ефективен мениджмънт за напреднали във възрастта групи, разработване на национални стратегии по въпросите на стареенето в контекста на развитието на икономиката на макро и микроикономическо ниво.

По-традиционното психологическо определяне на икономическата психология се базира на необходимостта от изучаване на психологическите особености на субекта на икономическата дейност, а така също и на формите на психическо отражение на икономическите явления в съзнанието на хората и икономическото поведение. Икономическата психология интегрира междудисциплинарното знание за човека и човешките отношения и изучава психологическото пространство на субектите на икономическите процеси.

Икономическите проблеми през последните години активизират междудисциплинарните изследвания, които обединяват психолози, социолози и антрополози, което дава възможност да се концентрират усилията върху такива

актуални проблеми на съвременността, като масовото потребление в контекста на социалната идентичност, изследване на бедността и безработицата, задълженията, конфиденциалността в бизнеса, търсене на нови методи за изучаване на субекта и неговото отношение към потреблението и др. (Х. Диттмар; П. Лунт).

Особен интерес представлява изучаването на процеса на икономическата социализация, като се използват привични за психологическия методологически апарат схеми и е необходимо да се определи психологическият прочит на съдържанието на тази икономическа социализация.

По своя статус икономическата психология е междудисциплинарна научна дисциплина, обединяваща теоретични положения, методи и резултати на изследване, натрупани както в психологическата наука, така и в икономиката.

Анализът и обобщението на различни източници, в които са направени опити за дефиниране на икономическата психология, показват, че тя е комплексен, приложен отрасъл на психологическата наука, който напоследък интензивно се развива.

Предмет на икономическата психология е икономическото съзнание и психологическите закономерности на икономическото поведение на различни слоеве от населението, свързани с производството, разпределението, размяната, обменът и потреблението на стоки и услуги.

В качеството си на единна фундаментална категория на икономическата психология е икономическата активност на субекта. Тази категория дава възможност за единно разглеждане на ключови за съвременната психология и икономическа теория категории като икономическо поведение, икономическа дейност, икономически установки, икономически субекти и т. н.

Методи и подходи на икономическата психология

Методите, които се използват в икономическата психология, могат да бъдат разделени на три групи:

- Първа група — методи, които са традиционни и се използват в психологическите изследвания (наблюдение, експеримент, анкетиране,

различни видове въпросници и интервюта, тестиране, математико-статистически методи за обработка на данните и т. н.);

- Втора група —-методи, които се използват в междудисциплинарните изследвания и научни направления;

- Трета група — собствени методи на икономическата психология, разработени за ~~ее~~ отчитане спецификата на дадената научна дисциплина.

Нееднократно се отбелязва, че развитието на икономическата психология е към разгръщане на процесите на интегриране. Практиката на икономическия живот и еволюцията в тази насока все повече са белязани от психологията, което е предпоставено и обусловено от психологическата насоченост на икономическата наука и едновременно е икономически фокус към хуманитарното знание. Все пак социално-психологическите фактори са не само следствие от икономическите изменения, но и те самите оказват своето влияние на състоянието и динамиката на социално-психологическите условия.

Икономическата психология е интеграционно научно поле, което синтезира в себе си елементи на икономическата теория и психология (на гносеологично ниво) и икономиката като сфера на жизнената дейност на човека и човешката психика (на онтологично ниво). При това могат да бъдат отделени пет базови подхода:

1. 1. Икономически — когато в традиционната икономическа теория се привнасят субективни и психологически компоненти;

2. 2. Психологически — когато в традиционната психология се включват елементи, свързани с особеностите на функциониране на психиката според икономическата сфера;

3. 3. Психолого-икономически — когато се изучават психологическите компоненти на икономическото поведение и дейност;

4. 4. Икономико-психологически — когато се изучава трансформацията на психиката на човека в условията на социално-икономическите изменения;

5. 5. Интегративен — когато икономиката и психиката се изучават в диалектическо единство, а резултат от изследването е знанието, което е релевантно на двете дисциплини.

Особено актуален и обещаващ като подход в икономическата психология е последният, интегративният, който дава възможност да се види междудисциплинарната релевантност, която се изразява в равнопоставеност както на икономическото знание, така и на психологическото такова. Широко се приема мнението, че интегративният подход е възможен само при провеждане на комплексни икономико-психологически експерименти. Интегративният подход е възможен в икономическата психология само при условия на провеждане на комплексни икономико-психологически експерименти, при които в качеството на зависими променливи, фиксирани от експериментатора едновременно са икономическите и психическите процеси, закономерности и явления.

По своя научен статус икономическата психология е комплексно междудисциплинарно знание, чиято основа е съставена от положения, залежали методи и резултати от изследвания, натрупани както в психологическата наука, така и в теоретическата икономика.

Разпространена е концептуалната схема на Ф. Ван Райджн, според която са представени изследователските проблеми на икономическата психология, като схемата представлява еталонен модел на икономическата психология. Тук са представени преди всичко тези, които в по-голяма степен изискват и психологически подход. Според тази схема са възможни следните изследвания:

- възприемане на различни страни и фактори на икономическата реалност;

- особености на възприятието, предпочитанията, установките и мненията, свързани с поведението;

- удовлетвореност и претенции на потребителя;

- търсене и предлагане на стоки и услуги;

- дизайн и разработка на продукти, услуги и програми, които се основават на удовлетворяването на изискванията и опита на участниците;

- доколко са оправданите и неоправдани очаквания на потребителя, които променят неговото възприемане на пазара и продукцията;

- съотношението на общите икономически условия и личните финансови възможности на семействата;

- влиянието на типа личност, когнитивния стил и стила на живот на възприемане и категоризиране на икономическата реалност;

- влиянието на ситуационните въздействия на икономическото поведение;

- съотношение между удовлетвореността от брака, работата и живота като цяло от една страна и потреблението и икономическата удовлетвореност от друга;

Тази схема в голяма степен дава широки възможности за разширяване на потенциалното поле на изследвания. Като основни съставляващи икономическата психология се приемат психологията на личността, общата психология, диференциалната психология, психология на развитието и др.

В контекста на психология на личността и психологията на индивидуалните различия се изследва влиянието на индивидуално-психологическите фактори на възприятието и оценката на социално-икономическите явления и особености на икономическото поведение на субектите.

Принципи на икономическата психология

Съществени принципи на икономическата психология са: **принципът на културно-историческа обусловеност**— законите на икономическото поведение не са универсални, не исторически, психологическите особености на икономическото поведение носят културно обусловен характер и се определят от особеностите на историческото развитие на общността; **принцип на субектността**— човек не е пасивен обект на икономическите въздействия и влияния на икономическите условия, но активен субект, реализиращ различните видове икономическо поведение, влизащ в икономическо взаимодействие и икономически отношения с другите икономически субекти (индивидуални и групови). Основни признаци на субектността са:

активност, цялостност и избирателност; **принцип на взаимовръзка и взаимно влияние на икономическите и психологическите явления** – наличие на взаимодействие на икономическите и социално-психологическите явления при детерминирането на психологическите явления, свързани с отразяването на различни страни от икономическата психология и регулацията на икономическото поведение на индивидите и групови субекти; **принцип на комплексност и междудисциплинарност** – предполага се разглеждане на взаимната връзка на три типа икономически реалности (пазар, бизнес и отношенията между обществото и индивидите); **принцип на хуманитарно-личностен подход** – позволява да се свърже еволюцията на обществото с типа култура и типа личност.

Един от важните проблеми на икономическата психология е проблемът за икономическата идентичност на личността. Тя се разглежда като системообразуваща част на икономическото Аз на личността, като продукт на икономическото самосъзнание. Икономическата идентичност на личността според изследователите е предпоставка за социалното поведение на личността, основа за формирането на личностната идентичност. Този феномен е винаги личностно обусловен и благодарение на него протича икономическата самопрезентация на личността, като се формира индивидуалната позиция в системата на икономическите отношения на индивида в качеството на икономически субект. Икономическата идентичност не съвпада с икономическия статус на личността. Субективният икономически статус е когнитивен компонент на икономическата идентичност, която се опира не само на оценката на човека за неговото реално благополучие, но и на очакваното ниво в съответствие с икономическите претенции на личността. В редица проучвания се отбелязват същностни акценти на изследвания в съвременната икономико-психологическа наука:

1. 1. Изследвания на самодетерминацията и променящата активност на субекта.
2. 2. Изследвания върху духовни, нравствени и други позитивни явления (процеси, състояния и свойства), които са основа на живота и дейността.

3. 3. Разработването на психосоциални проблеми.
4. 4. Анализ и изследване на взаимодействието на индивидуалния и групов субект и социалното обкръжение.
5. 5. Отчитане и проучване на психологическите явления, времевата перспектива в живота на субекта.
6. 6. Анализ и разработване на многоплановостта и многоаспектността на битието.
7. 7. Нарастване на интегрираността при изучаването на различните психологически феномени. Нараства броят на проучванията, посветени на сложни, цялостни, интегративни психологически феномени.

Икономическата психология като интегрална дисциплина е призвана да образува своеобразен междудисциплинарен „мост“^{“”} между икономическите и психологическите модели, като нейна основна задача е да разкрие емпиричния модел на икономическия субект. Именно интегративният подход в икономическата психология е възможен при условие провеждане на комплексни икономико-психологически експерименти.

Като се отчитат съвременните нива на развитие на науките, икономическата психология трябва да се развива като синтетична дисциплина, чийто основен предмет на изучаване са сложните системни образувания, включващи в себе си психически и икономически елементи. Актуално е разработването на разгърнатата икономико-психологическа теория, като за тази цел е необходимо разработването на специфични методи, които осигуряват познаването на системни икономико-психологически феномени. Тези разработки и изследвания ще създадат обективни условия за усъвършенстване на механизмите и принципите за прогнозиране на социално-психологическата динамика, да се осигури платформа за по-комплексно разбиране на процесите, които протичат в реалния живот на хората.

Аспекти на микро- и макроикономическата психология

Към основните проблеми на икономическата психология се отнасят проблемите на човека като субект на икономическата дейност, проблемите на психологията на собствеността, психология на разпределението и потреблението, проблеми на

потребностите и тяхното развитие, проблеми на психология на заетостта, психология на предприемачеството, психология на финансите, психология на спестяванията, икономическото поведение в обществото, макроикономическа психология, микроикономическа психология и т. н.

Спецификата на икономическата психология се изразява изключително за ориентирани върху проблемите на субективните, психологически фактори, свързани с отразеността на човека на икономическата сфера на живот и дейност и регулирането им в икономическото поведение.

Икономическата психология изучава не само отделните форми на икономическо поведение, това е наука и за взаимовръзките на духовния живот на индивидите и лицата, групите с икономическа, стопанска активност. Този отрасъл в науката изучава и формулира закономерностите на човешкото поведение и живот, дейност във всичките им форми, т. е. икономическа психология на макро-и микроикономиката. Микроикономическото и макроикономическото ниво разглеждат влиянието на човешкия фактор върху различните икономически процеси и така определят сферата на интереси на икономическата психология.

Задълбоченото проучване на поведението, както и на субекта (личността) на човека в рамките на пазарната икономика и бизнеса налага и едно диференциране на психологическите феномени, поведението на човека както на макроикономическо, така и на микроикономическо ниво. Отчитайки мащабите на нашата страна и специфичните пазарни тенденции, съществени обекти на изучаване на микроикономиката са фирми, предприятия, отделни индивиди. Именно микроикономическата психология е особено ориентирана към човешкия фактор на психологическо ниво, като се отчитат характеристиките на личността, проблемите на мотивацията и управлението на човешките ресурси и потенциал, професионалното самоопределение на човека, професионалният избор и кариерно развитие, психичното здраве на личността и психосоциалните проблеми на заетите в микроикономическите и макроикономическите сектори на бизнеса и икономиката. Все по-ясно се очертават тенденции, които определят микроикономическото, а и не само микроикономическото и макроикономическото развитие на бизнеса и икономиката към нейното хуманизиране и ярко очертаващи се тенденции и ориентации към личността, нейния емоционален и духовен комфорт. В този смисъл в редица психолого-икономически проучвания все

повече се отчита сериозен изследователски интерес към изучаване на такива проблеми, които имат особено теоретично и практическо значение за развитието на бизнеса и икономиката, като психология на икономиката на културата, психология на организациите и организационната култура, психология на взаимоотношенията в икономиката и бизнеса на микроикономическо ниво, психология на заетостта, психолого-професионална и икономическа стратификация, икономическа психология на знанието и др. Този опит за систематизиране и извеждане на част от проблемите, които в значителна степен са в рамките на микроикономиката в своята същност и съдържание, изисква прилагането на специфични психологически знания, свързани и отнасящи се към ефективното развитие на различни области на микроикономиката. Не можем да не се съгласим и да не приемем, че всичко това рефлектира като професионално изискване към по-задълбочената и конкретно психологически ориентирана подготовка на специалистите в областта на управление на човешките ресурси. В рамките на реализирането на тези специалисти в различни области на микроикономическата сфера ни се налага необходимостта от професионално и задълбочено познаване, респективно знания в областта на психологията на самосъзнателните механизми на личността, интелекта, емоциите, тревожността, агресивни форми на поведение в работна среда и тяхното изучаване и т. н. Познаването на тези особености и специфики ще допринесе за ефективни рефлексии и практики по отношение на управлението, мотивацията, кариерното развитие на лицата, работещи във фирми и организации.

Микроикономиката обхваща като свои обекти психологическите проблеми, които се отнасят до индивидуалните различия на малките групи, екипи, човека, личността и нейните потребности, механизми и особености на самосъзнанието, нейните тревоги, безпокойства, характеристики на личността, особеностите на нейното поведение, проблеми на социализацията на децата в семейството, изучаване на психологическите закономерности на взаимодействието и взаимоотношенията между търговци и клиенти и др.

В рамките на микроикономиката като обект на емпирични изследвания са семейството и икономическото поведение в бита. В този смисъл се проучват психологическите особености на печалбата, цените, загубите, изучават се отношенията между участниците на пазара, производителите, потребителите и характеристиките на конкуренцията. Микроикономическата психология дава отговор на субектите на

икономическите отношения в микроикономическата среда по отношение на това, как да организират и оптимизират дейността на тези икономически субекти по редица икономически показатели. За създател на микроикономическата теория се приема Алфред Маршал(1842-1924).

Микроикономическата психология отговаря на такива въпроси, при които се отчита човешкият фактор на психологическо ниво: спецификите на личността, особеностите на нейното поведение и дейност, приемането на решения в сферата на личните бюджети, проблемът за икономическата социализация на децата в семейството, използването на икономически стимули в управлението, психология на потребителя, психология на рекламата, проблеми на потребителското и спестовно поведение на субектите, изучаване на психологическите закономерности на взаимодействието и взаимоотношенията между продавачи и купувачи, психология на други стопански дейности в микроикономическата сфера.

Макроикономиката пък в основни линии се отнася до такива социалнопсихологически проблеми като сфера на икономическите отношения на индивида в обществото, икономическата реалност, в която действа икономически активният човек.

Макроикономиката е наука, която разкрива икономическото развитие на основата на взаимните връзки между основните структурни пропорции, които обобщават показателите на стопанството. Обектите на макроикономиката са държавата, големите социални групи и такива макроикономически явления като икономическа политика, икономическо благосъстояние и др. Макроикономиката оперира с понятия като обществено благосъстояние, пропорции на разпределение на националния доход, инфлацията и др.

Авторът на теорията на макроикономиката Джон Кейнс формулира основния психологически закон в контекста на макроикономическия аспект: „склонността към потребление в обществото се повишава според размера на ръста на доходите и се понижава според размера на тяхното понижаване, но по-бавно“. Това обяснява действието на социално-психологическите фактори (ригидност, инертност, навици, традиции). Джон Кейнс така намира връзката между психологията на поведението и реалните икономически процеси, като обособява връзката между склонността на хората към спестовност и инвестиране в икономиката.

Психологически етапи на модела на икономическия човек и неговите особености

Измененията относно модела на човека в икономическата психология в общи линии изследователите са обособили в шест етапа:

- Докласически, когато протича обосноваването на дисциплината и се определят основните понятия, като се въвеждат ключови термини;
- Класически, когато се сформира общият дисциплинарен подход, разработват се първите системи понятия;
- Неокласически или етап на професионализация, когато се оформя методологическото ядро, върви по-нататъшна разработка на категориалния апарат, създават се работни модели и инструментариум. Наблюдава се интеграция на дисциплината и нейното обособяване от други области на знанието.
- Етап на професионална зрялост, когато протича относително обособяване на развитието на икономическата психология и нейното доизграждане. Обособяват се основните изследователски направления.
- Етап на кризис и експанзия. Осъществява се преразпределение на собствените граници, прави се опит за навлизане в други области, активно се използва междудисциплинарният подход.
- Етап на фрагментация и ново оформяне, когато възникват няколко нови относително самостоятелни отрасли на знанието, в известна степен се миксират с гранични дисциплини.

Не е трудно да се установи, че през докласическия етап не става дума все още за обособяване на „икономическия човек“^{“”} от общата метафизическа представа за него. Заслужава внимание етапът на професионална зрялост, където се проследява влиянието на психологията върху модела на икономическия човек. Важен етап за установяване на икономическата психология е разработването на субективно-психологическата теория в икономиката. Трудовете на икономистите от тази субективно-психологическата теория поставят основите на съвременната микроикономика.

Самият Джон Кейнс се опитва да изведе същностните, важни качества на икономиста:

✓ Трябва да умее да вижда в частното общото, едновременно с това да помни, да държи в главата си абстрактното и конкретното.

✓ Трябва да изучава настоящето в светлината на миналото в името на предвиждането на бъдещето.

✓ Нито една страна от природата на човека и неговите институти; икономистът не трябва напълно да оставя без внимание.

✓ Трябва да бъде едновременно целенасочен и обективен, безпристрастен и неподкупен, като художник, но заедно с това понякога така близко до реалния живот, като политически деятел.

Въпроси за дискусия:

1. Смятате ли, че нашето съвремие е едно предизвикателство за разгръщане на ролята и мястото на психологията в бизнеса?
2. Какви са по своя характер проблемите във Вашата фирма, организация?! Към областта на макроикономическите психологически проблеми ли бихте ги отнесли или към микроикономическите психологически?
- ~~3.~~ Смятате ли, че новите професионални позиции в икономическата сфера изискват и усвояването на психологически знания и компетенции?